

OPOZORILO: Neuradno prečiščeno besedilo predpisa predstavlja zgolj informativni delovni pripomoček, glede katerega organ ne jamči odškodninsko ali kako drugače.

Na podlagi 10., 12. člena in četrte alineje 73. člena Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 45/01, 52/02 – ZDU-1, 45/04 – ZdZPKG in 86/04) izdaja minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

P R A V I L N I K

o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov

(neuradno prečiščeno besedilo št. 1)¹

1. člen

(vsebina)

(1) Ta pravilnik predpisuje, poleg zahtev, vsebovanih v predpisih o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa in širjenja škodljivih organizmov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, dodatne zahteve pri vnosu iz tretjih držav in pri premeščanju semenskega in drugega krompirja (*Solanum tuberosum* L.), svežega ali ohlajenega, ki se uvršča v tarifno številko 0701 kombinirane nomenklature (v nadaljnjem besedilu: krompir); prijavo vnosa, mesta fitosanitarnih pregledov, zahteve za skladišča krompirja, ugotavljanje zdravstvenega stanja krompirja ob vnosu iz tretjih držav in premeščanju; vodenje evidenc, označevanje enot pakiranja in ravnanje z odpadki.

(2) Ta pravilnik se uporablja za fitosanitarni nadzor pošiljk krompirja iz okuženih držav članic Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU) in iz tretjih držav, ki so izvzete iz prepovedi o vnosu gomoljev krompirja, določenih v:

- delu A, priloge III Direktive Sveta 2000/29/ES z dne 8. maja 2000 o varstvenih ukrepih proti vnosu organizmov, škodljivih za rastline ali rastlinske proizvode, v Skupnost in proti njihovemu širjenju v Skupnosti (UL L št. 169 z dne 10. 7. 2000, str. 1, z vsemi spremembami);
- Odločbi Komisije 2004/4/ES z dne 22. decembra 2003 o začasni dovolitvi državam članicam, da sprejmejo nujne ukrepe proti razširjanju *Pseudomonas solanacearum* (Smith) Smith v zvezi z Egiptom (UL L št. 2 z dne 6. 1. 2004, str. 50);
- Odločbi Komisije 2003/63/ES z dne 28. januarja 2003 o dovoljenju državam članicam, da zagotovijo začasna odstopanja od Direktive Sveta 2000/29/ES v zvezi s krompirjem, ki ni namenjen saditvi, po poreklu iz nekaterih provinc Kube (UL L št. 24 z dne 29. 1. 2003, str. 11).

2. člen

(škodljivi organizmi)

¹ Neuradno prečiščeno besedilo Pravilnika o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov povzema določbe:

- Pravilnika o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov ([Uradni list RS, št. 120/04](#), veljavnost od 9. novembra 2004) in
- Pravilnika o spremembah Pravilnika o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov ([Uradni list RS, št. 31/07](#), veljavnost od 7. aprila 2007).

- (1) Škodljivi organizmi, ki se štejejo za posebej nevarne krompirju po tem pravilniku, so:
- bakterija, povzročiteljica obročkaste gnilobe krompirja, *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis *et al.* ssp. *sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis *et al.*,
 - bakterija, povzročiteljica rjave gnilobe krompirja, *Ralstonia /Pseudomonas/ solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al.*,
 - bela krompirjeva ogorčica *Globodera pallida* (Stone) Behrens,
 - rumena krompirjeva ogorčica *Globodera rostochiensis* (Wollenweber) Behrens,
 - krompirjev rak *Synchytrium endobioticum* (Schilbersky) Percival.
- (2) Škodljivi organizmi, ki se štejejo za posebej nevarne krompirju po tem pravilniku, ki se vnaša s Kube, sta poleg škodljivih organizmov iz prejšnjega odstavka še ogorčici:
- *Meloidogyne chitwoodi* Golden *et al.* (vse populacije) in
 - *Meloidogyne fallax* Karssen.

3. člen

(neokuženo območje)

- (1) Posebno nadzorovano območje za škodljive organizme iz prvega odstavka prejšnjega člena, je ozemlje Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: RS), ki se šteje kot neokuženo območje, razen območij iz Priloge 1, ki je sestavni del tega pravilnika, kjer je okužba navzoča v omejenem obsegu in je pod uradnim nadzorom, tako da se zagotavlja zdravstveno varstvo rastlin na način, določen s predpisi o varovanih območjih in o izvajanju uradnih sistematičnih raziskav na posebno nadzorovanih območjih.
- (2) Če se v okviru uradne sistematične raziskave ugotovi in potrdi novo okuženo območje za škodljive organizme iz prvega odstavka prejšnjega člena, predstojnik Fitosanitarne uprave Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Uprava) z odločbo določi nova okužena območja. Odločba se objavi na krajevno običajen način in vroči v obliki javnega naznanila na oglasni deski zadevnih občin. Dosegljiva je tudi na spletni strani Uprave.

4. člen

(prijava vnosa iz tretjih držav)

Pošiljka krompirja, ki se vnaša iz tretjih držav, mora biti prijavljena pri pristojnem fitosanitarnemu inšpektorju na obrazcu, določenem v predpisu o enotnem obrazcu prijave pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, gozdnega reprodukcijskega materiala oziroma semenskega materiala kmetijskih rastlin za inšpekcijski pregled pri uvozu, in v skladu z določbami predpisov Evropske skupnosti (v nadaljnjem besedilu: Skupnost) o zdravstvenem varstvu rastlin, ki urejajo vnos krompirja iz tretjih držav.

5. člen

(prijava premeščanja iz druge države članice)

- (1) Pošiljka krompirja, ki izvira v drugi državi članici Skupnosti, mora biti prijavljena pri pristojnem fitosanitarnem inšpektorju, če izvira z območij, okuženih z organizmi iz prvega odstavka 2. člena tega pravilnika. Za prijavo se smiselno uporablja prejšnji člen, in sicer morajo biti v prijavi povzeti podatki dokumentov, ki potrjujejo, da se med prevozom do mesta fitosanitarnega pregleda ohrani istovetnost in zdravstveno stanje pošiljke krompirja.
- (2) Okužena območja iz prejšnjega odstavka, vrste dokumentov, ki potrjujejo izpolnjevanje fitosanitarnih zahtev, in način fitosanitarnega nadzora določi na podlagi uradnih strokovnih podatkov predstojnik Uprave z odločbo in o tem obvesti ostale izvajalce nadzora, imetnike

rastlin in lokalno skupnost na krajevno običajen način in na spletni strani Uprave.
(3) Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena mora biti pri pristojnem fitosanitarnem inšpektorju prijavljena tudi vsaka pošiljka semenskega krompirja, ki izvira v drugi državi članici Skupnosti, ne glede na status okuženosti.

6. člen

(mesta fitosanitarnih pregledov)

- (1) Fitosanitarni pregled pošiljke krompirja se pri vnosu iz tretjih držav lahko opravi le na prvem vstopnem mestu v Skupnost, kjer se opravljajo druge uvozne administrativne formalnosti, vključno s carinskimi.
- (2) Fitosanitarni pregled pošiljke krompirja iz prvega odstavka prejšnjega člena se opravi na uradno odobrenih mestih uvoznika ali distributerja v notranjosti države RS (v nadaljnjem besedilu: notranjosti) v skladu s 7. členom tega pravilnika.
- (3) Pri pošiljki semenskega krompirja iz tretjega odstavka prejšnjega člena se opravi fitosanitarni pregled naključno (pri največ 20% pošiljk) ali če fitosanitarni inšpektor sumi na navzočnost škodljivih organizmov iz 2. člena tega pravilnika. Fitosanitarni pregled se opravi na uradno odobrenih mestih uvoznika ali distributerja v notranjosti v skladu s 7. členom tega pravilnika.
- (4) Fitosanitarni pregled drugih pošiljk krompirja se lahko opravi kadarkoli in kjerkoli, če fitosanitarni inšpektor sumi na navzočnost škodljivih organizmov iz 2. člena tega pravilnika.
- (5) Fitosanitarni pregled iz tega člena se opravi v skladu z 8. členom tega pravilnika.
- (6) Do znanih rezultatov zdravstvenega pregleda krompirja fitosanitarni inšpektor odredi karanteno v skladu z 12. členom tega pravilnika in prepove vsako odnašanje ali premeščanje krompirja.

7. člen²

(zahteve za uradno odobrena mesta)

- (1) Kot uradno odobrena mesta za opravljanje fitosanitarnih pregledov v notranjosti se registrirajo skladišča uvoznikov in distributerjev krompirja, ki izpolnjujejo naslednje zahteve:
 - skladišče, v katerem se skladišči semenski krompir, mora biti ločeno od skladišča, v katerem se skladišči jedilni krompir;
 - stroji, oprema in prevozna sredstva, ki se uporabljajo za sortiranje in pakiranje semenskega krompirja ali drugega krompirja, ki je namenjen za sajenje, ter pošiljk krompirja iz tretjih držav ali pošiljk krompirja iz prvega odstavka 5. člena tega pravilnika, ne smejo biti isti ali pa mora biti na razpolago ustrezen sistem za njihovo temeljito čiščenje in razkuževanje;
 - partije krompirja morajo biti v skladišču med seboj fizično ločene in jasno označene;
 - način skladiščenja mora omogočiti dostop do vsake posamezne partije;
 - tla v skladišču morajo biti brez ostankov zemlje, gladka in pralna (betonska ali gladko prekrita).
- (2) Uvozniki in distributerji krompirja morajo poskrbeti za ustrezno ravnanje z odpadki v skladu s 16. členom tega pravilnika.
- (3) O vnosu krompirja v skladišče in njegovi distribuciji je potrebno voditi evidenco po partijah krompirja. V evidenco se vpišejo tudi država porekla in vsi fitosanitarni ukrepi, izvedeni v času skladiščenja.

² S Pravilnikom o spremembah Pravilnika o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov ([Uradni list RS, št. 31/07](#)) se je črtalo besedilo v petem odstavku; za petim odstavkom se je dodal nov šesti odstavek.

- (4) Uprava registrira uradno odobreno mesto v notranjosti na zahtevo uvoznika ali distributerja krompirja, ki je vpisan v register imetnikov v skladu s predpisom o pogojih za registracijo imetnikov določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov za namene zdravstvenega varstva rastlin, in sicer za semenski in jedilni krompir.
- (5) Uvoznik ali distributer iz prejšnjega odstavka vloži na Upravo vlogo za dopolnitev vpisa v register imetnikov na obrazcu, določenim s predpisom iz prejšnjega odstavka.
- (6) Uprava izda odločbo o uradni odobritvi mesta v notranjosti na podlagi zapisnika fitosanitarnega inšpektorja o izpolnjevanju zahtev iz tega člena. Uprava zapisnik pridobi po uradni dolžnosti.

8. člen

(zdravstveni pregled gomoljev krompirja)

- (1) Fitosanitarni inšpektor v okviru fitosanitarnega pregleda opravi pri vsaki partiji krompirja vizualni zdravstveni pregled pošiljke tako, da prereže vsaj 200 gomoljev, na katerih ugotavlja znamenja rjave in obročkaste gnilobe krompirja. Količina krompirja v partiji, ki presega 25 ton, se šteje kot nova partija.
- (2) Če se pošiljka krompirja premešča iz neokuženega območja, fitosanitarni inšpektor v okviru fitosanitarnega pregleda opravi vizualni zdravstveni pregled pošiljke naključno v skladu z določili, predpisanimi z letnim programom posebnega nadzora, ki ga pripravi Uprava. Zdravstveni pregled pošiljke opravi tako, da prereže vsaj 200 gomoljev, na katerih ugotavlja znamenja rjave in obročkaste gnilobe krompirja. Količina krompirja v partiji, ki presega 25 ton, se šteje kot nova partija.
- (3) Vzorci za pregled posamezne partije semenskega krompirja se odvzamejo v skladu z metodo, predpisano za pregled partij semenskega krompirja pred trženjem, v skladu s predpisom o trženju semenskega krompirja.
- (4) V primeru suma na okužbo s škodljivim organizmom iz prvega odstavka 2. člena tega pravilnika ter skladno z določbami 9. člena tega pravilnika fitosanitarni inšpektor odvzame vzorec gomoljev, reprezentativen za pošiljko, za laboratorijsko testiranje na prikrita okužba z bakterijami.

9. člen

(testiranje na bakterije)

- (1) Testiranje pošiljk krompirja na bakterije je del sistematičnega nadzora škodljivih organizmov iz 2. člena tega pravilnika v skladu s predpisi o izvajanju sistematičnega nadzora in ukrepov za preprečevanje širjenja in zatiranje krompirjeve rjave gnilobe, krompirjeve obročkaste gnilobe, krompirjevih ogorčic ter krompirjevega raka.
- (2) Obseg testiranja na navzočnost škodljivih organizmov iz prvega odstavka 2. člena tega pravilnika je določen z letnim programom posebnega nadzora ter zajema odvzem vzorcev pri registriranih uvoznikih oziroma distributerjih glede na fitosanitarno nevarnost.

10. člen

(laboratorijsko testiranje gomoljev krompirja na bakterije)

- (1) Laboratorijsko testiranje gomoljev krompirja na bakterije iz 2. člena tega pravilnika zajema postopke za:
- diagnosticiranje rjave in obročkaste gnilobe krompirjevih rastlin in gomoljev,
 - detekcijo bakterije v vzorcih krompirjevih gomoljev,

– identifikacijo bakterije.

(2) Detekcija in identifikacija bakterije iz prejšnjega odstavka morata biti skladni s standardi Evropske unije, ki jih priskrbi Uprava oziroma so pri njej na vpogled, in zajemata pripravo vzorca za preskušanje, preskus z imunofluorescenco (IF), encimsko-imunski preskus (ELISA), preskus z metodo verižne reakcije s polimerazo (PCR), fluorescentni in-situ hibridizacijski preskus (FISH) ter druge molekulske metode, preskus s selektivnim gojiščem na petrijevih ploščah, biološki preskus, preskuse obogatitve, preskus patogenosti, profil maščobnih kislin (FAP) ter druge predpisane potrditvene preskuse.

(3) Testiranje iz tega člena izvaja laboratorij, pooblaščen v skladu z zakonom, ki ureja zdravstveno varstvo rastlin (v nadaljnjem besedilu: pooblaščen laboratorij).

11. člen

(laboratorijsko testiranje zemlje na ogorčice)

(1) Laboratorijsko testiranje gomoljev krompirja oziroma zemlje na ogorčice iz prvega odstavka 2. člena tega pravilnika zajema postopke za:

- ugotavljanje navzočnosti ogorčic in
- identifikacijo vrste ogorčic.

(2) Laboratorijsko testiranje gomoljev krompirja oziroma zemlje na ogorčice iz drugega odstavka 2. člena tega pravilnika zajema postopke za:

- ugotavljanje znakov poškodb in navzočnosti ogorčic
- determinacijo oziroma identifikacijo vrste ogorčice.

(3) Determinacija oziroma identifikacija ogorčic iz 2. člena tega pravilnika v vzorcih zemlje mora biti skladna s standardi Evropske in mediteranske organizacije za varstvo rastlin, ki jih preskrbi Uprava oziroma so pri njej na vpogled.

(4) Testiranje iz prvega in drugega odstavka tega člena izvaja pooblaščen laboratorij.

12. člen

(zadržanje pošiljke v karanteni)

(1) Ob sumu na navzočnost škodljivega organizma in odvzemu vzorca za laboratorijski preskus se šteje, da pošiljka ne izpolnjuje fitosanitarnih zahtev. Fitosanitarni inšpektor v skladu s predpisi, ki urejajo zdravstveno varstvo rastlin, odredi laboratorijski preskus in uvedbo karantene kot uradne osamitve pošiljke in prepove vsako odnašanje ali premeščanje krompirja, dokler niso znani rezultati testiranj v pooblaščenem diagnostičnem laboratoriju.

(2) Pooblaščen laboratorij je dolžan obvestiti fitosanitarnega inšpektorja in imetnika pošiljke o prvem pozitivnem testu določenega vzorca najkasneje v roku 8 dni od prejema vzorca in nadaljevati diagnostični postopek do potrditve ali zavrnitve suma.

(3) Na zaprosilo imetnika pošiljke lahko fitosanitarni inšpektor na podlagi obvestila iz prejšnjega odstavka pred končnim rezultatom laboratorijskega testiranja odobri vrnitev, uničenje ali drugačno odstranitev pošiljke.

13. člen

(stroški)

(1) Stroške odvzema vzorca in laboratorijskega testiranja gomoljev krompirja in zemlje, s katero je pošiljka onesnažena, nosi imetnik pošiljke krompirja, če je analiza pozitivna.

(2) Stroški laboratorijskega testiranja ne smejo presežati najvišje dovoljene cene, ki jo v pogodbi z izvajalci testiranja določi Uprava.

14. člen

(vodenje evidenc pri uvozniku in distributerju)

(1) Uvoznik ali distributer, ki vnaša semenski krompir na ozemlje RS v skladu s 4. ali 5. členom tega pravilnika, mora voditi evidence o vnosu, distribuciji, premeščanju oziroma prodaji posameznih partij v skladu s predpisi, ki urejajo registracijo imetnikov določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov za namene zdravstvenega varstva rastlin in izdajanje rastlinskih potnih listov.

(2) Iz evidenc morajo biti razvidni podatki:

a) o izvoru:

- država porekla ali območje pridelave,
- izvoznik ali dobavitelj,
- številka fitosanitarnega spričevala ali številka rastlinskega potnega lista oziroma etikete dobavitelja);

b) o posamezni partiji:

- referenčna številka partije,
- sorta,
- kategorija in vzgojna stopnja;

c) o količini in času vnosa;

d) podatki o prejemniku ali kupcu;

e) prodani količini.

15. člen

(označevanje na enotah pakiranja)

(1) Uvoznik ali distributer, ki na območju RS premešča gomolje jedilnega krompirja, mora zagotoviti, da je vsaka enota pakiranja gomoljev jedilnega krompirja pred premeščanjem označena z etiketo z vsaj naslednjimi podatki:

- registrska številka uvoznika ali distributerja;
- poreklo (država porekla oziroma območje pridelave);
- sorta krompirja;
- količina krompirja;
- oznaka: »NI ZA SADITEV«.

(2) Semenski krompir mora biti označen v skladu s predpisi o trženju semenskega krompirja.

16. člen

(ravnanje z odpadki)

(1) Odpadki po pakiranju ali predelavi krompirja morajo biti uničeni tako, da se prepreči kakršnokoli širjenje škodljivih organizmov iz 2. člena tega pravilnika.

(2) Uničenje odpadkov iz prejšnjega odstavka se izvede:

- z odlaganjem ali globokim zakopavanjem na odlagališču, kjer ni nobene nevarnosti pronicanja na kmetijska zemljišča ali stika z vodnimi viri, ali
- s sežigom.

(3) Odpadna voda, nastala pri predelavi krompirja, ki vsebuje razpršene trdne delce, se mora pred odstranitvijo filtrirati oziroma obdelati v postopku sedimentacije, zaradi izločitve trdnih delcev. Trdne delce se potem odstrani na enega od načinov iz prejšnjega odstavka. Tekoči del odpadkov pa se mora:

- pred odstranitvijo segreti na najmanj 70 °C za najmanj trideset minut, ali

– kako drugače odstraniti na način, ki zagotavlja, da ni nobene nevarnosti, da bi odpadki prišli v stik s kmetijskimi zemljišči ali vodnimi viri, ki bi jih lahko uporabili za namakanje kmetijskih zemljišč.

17. člen

(prehodna določba)

(1) Do 1. marca 2005 se šteje, da pridelovalec, predelovalec ali distributer krompirja izpolnjuje zahteve iz četrtega in petega odstavka 7. člena tega pravilnika, če ima veljavno odločbo Uprave o vpisu v register imetnikov v skladu s predpisom o pogojih za registracijo imetnikov določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov za namene zdravstvenega varstva rastlin.

(2) Do 1. januarja 2007 se šteje, da pridelovalec, predelovalec ali distributer krompirja izpolnjuje zahteve iz 16. člena tega pravilnika, če na Upravo pošlje pisno mnenje fitosanitarnega inšpektorja, da so odpadki po pakiranju ali predelavi krompirja uničeni tako, da se prepreči kakršnokoli širjenje škodljivih organizmov iz 2. člena tega pravilnika in da ni nobene nevarnosti, da bi odpadki prišli v stik s kmetijskimi zemljišči ali vodnimi viri, ki bi jih lahko uporabili za namakanje kmetijskih zemljišč.

18. člen

(predpisi, ki prenehajo veljati)

Z dnem uveljavitve tega pravilnika prenehata veljati:

- Odredba o pogojih za tranzit pošiljk krompirja, ki se prekladajo v Luki Koper (Uradni list RS, št. 32/00) in
- Pravilnik o pogojih za uvoz krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 117/02).

19. člen

(uveljavitev pravilnika)

Ta pravilnik začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Pravilnik o spremembah Pravilnika o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 31/07) vsebuje naslednjo končno določbo:

2. člen

Ta pravilnik začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Priloga 1: Območje Republike Slovenije, kjer je okužba s škodljivimi organizmi navzoča v omejenem obsegu in je pod uradnim nadzorom tako, da se zagotavlja zdravstveno varstvo rastlin.

1. *Ralstonia /Pseudomonas/ solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al.*:

Katastrska občina Kokrica, parcelne številke: 5/1, 5/6, 7

2. *Globodera rostochiensis* (Wollenweber) Behrens.:

Katastrska občina Libeliče, parcelne številke: 37, 91, 93, 95, 100, 102, 105, 107, 109 (žarišče okužbe); 68, 73/2, 76, 77, 79/1 (varnostni pas); 55, 56/1, 56/2, 57/1, 57/2, 58/1, 58/2, 58/3, 59/1, 59/3, 60, 61, 62, 64, 65, 67, 70, 70/1, 70/2, 71, 72/1, 73/1, 74, 75, 78/1, 79/2, 80, 81/1, 81/2, 82, 83, 84/1, 84/2, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 101, 102, 103, 106/1, 107, 108/1, 108/2, 110, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120/1, 120/2, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131/1, 132/1, 132/2, 132/3, 133, 135, 137/1, 137/2, 180/2, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165/1, 165/2, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 724/1, 724/2, 732, 733 (ogroženo območje)

Katastrska občina Šenčur, parcelna številka: 1000/1 (objekt)

Katastrske občine: Bovec, Koritnica, Soča leva, Soča desna, Srpenica Trenta desna, Trenta leva in Žaga (območje ustalitve)